

Dušan Miljuš

Najbolji novinar je mrtav novinar

Najbolji novinar je mrtav novinar. Tu rečenicu izrekao je jedan od likova hrvatskog podzemlja potkraj devedesetih, svega nekoliko tjedana prije nego je i sam skončao život na zagrebačkom asfaltu. A bio je on tih godina iznimno vruć, kad bih se nekim napisom zamjerio nekome od kriminalaca znali su reći „dečko, mogao bi ti skončati na vrućem zagrebačkom asfaltu“. Jer, ubojstva su se, posebno ljeti 1998. i 1999. godine redala kao na tekućoj traci prema tipičnom mafijaškom obrascu. Međutim, kad smo tada napisali da se hrvatska spirala nasilja opasno približava ritmu zločina Beograda, Moskve, Sofije ili Budimpešte, politika i policija osjetile su se prozvanima. Iz tog će vremena ostati upamćena antologijska izjava tadašnjeg ministra unutarnjih poslova kako „u Hrvatskoj mafije nema, nego je ona na Siciliji“. Izvorno točno, ali vrlo brzo mogli smo samo ustvrditi kako svaka država ima mafiju, ali u Hrvatskoj (ali i u državama u njezinu okruženju) mafija ima državu. Sada smo i otkrili kako su naši „kumovi“ znali napamet scene iz Coppolina „Kuma“, oponašali običaje sicilijanskih obitelji.

Upozoravali smo tada kako će se politika prenuti tek kad padne neka nevina žrtva. Bio je to Zoran Domini, od čijeg je ubojstva prekjucher prošlo devet godina. I dok je za policiju to davno riješen slučaj, valja na njega podsjetiti jer nije zgorega istaknuti da je to ubojstvo još uvijek bez konačnog sudskog epiloga.

Val nasilja koji nas je zapljusnuo potkraj devedesetih, kao i ovaj danas, odjednom je političare prenuo iz sna, zgrozio je javnost. Potkraj devedesetih spektakularno se privodilo, no, vrlo brzo očekivanja o odlučnosti da se stane na kraj mafiji počela su se topiti kao mjehur od sapunice.

Nedavno su smijenjeni ministri, ravnatelj policije, političari su objavili još jedan od ratova organiziranom kriminalu. Traže mobilizaciju policije, sudstva, javnosti i medija. Zanimljivo je kako sada i vladajući ali i opozicija otkrivaju „toplu vodu“ antimafijaških zakona, pozivaju se na iskustva zapadnih demokracija koje su izazovu organiziranog kriminala odgovorile

ozbiljno i odgovorno. Jednim od najefikasnijih recepata kojih se mafijaši najviše boje – zapljenom imovine, dugotrajnim zatvorskim kaznama koje ubijaju svaku volju za životom, ne samo kriminalom. Nehumano. Da, zasigurno, možda i necivilizirano ali primjereno počinjenom krimenu.

A gdje su tu i novinari i mediji?

Da se ne zavaravamo. I u Americi, Irskoj, Engleskoj, Italiji premlaćivali su i ubijali novinare koji su pisali o organiziranom kriminalu i mafiji.

No, za razliku od Hrvatske, u tim je zemljama država odgovorila učinkovitim mjerama. A i javna je svijest bitno drukčija.

Prije nekoliko godina, na jednom od seminara o praćenju organiziranog kriminala ovdje u Opatiji, u vrijeme kad su ubijali naše kolege u Srbiji, Crnoj Gori, Rusiji, rekao sam: Onog trenutka kad kriminalci procijene da smo im preopasni ubijati će nas! Nažalost, obistinilo se. I ne mislim da će na tome i stati.

Bio bih sretan kad bi me vrijeme i događaji demantirali. No, pogledajmo kakvo je stvarno stanje.

U „Bijeloj knjizi“ nabrojali smo 50-ak slučajeva prijetnji, fizičkog nasilja, premlaćivanja. Riješeno je tek nekoliko slučajeva, doneseno nešto presuda kojima su nasilnici novčano ili uvjetno kažnjeni. Osobno sam, ali i moje kolege doživio da policajci, od „plavaca“ do „pravosudnih“ prekriženih ruku i nezainteresirano promatraju kako nam prijete kriminalci, ali i političari, generali i njihovi pobočnici, nogometni menadžeri, moćnici. Upozoravali smo, tražili zaštitu, izmjene zakona ali uzalud. Kad bismo vama dali status službenih osoba, onda bismo na isti način morali u zakonu zaštititi i liječnike, bolničare, vozače, odgovorio nam je jedan od čelnika državnog odvjetništva kad smo tražili da napad na novinare u obavljanju posla bude krimen s dodatnom težinom.

Umjesto nas, zakonima su se zaštitili od nas. No, zato su neke istrage - od ratnih zločina, ali i ubojstava, pretvorbenog kriminala do afera - otvorene tek kad je politika za njih dala zeleno svjetlo iako se o njima pisalo godinama.

A kako dalje? Hoćemo li i dalje pisati o kriminalcima, hoćemo li istraživati sumnjive poslove, korupciju? Dakako, to ne ovisi samo o nama. Neki su od naših kolega istraživača izvan profesije, uhićivalo nas se, otpuštalo pod pritiscima, ubijaju nas. Bez podrške izdavača, društva, javnosti, cehovske solidarnosti pisanje o kriminalu, njegovim posljedicama po društvo svest će se na nekoliko Don Quijota. One o kojima smo nekad pisali u „crnim kronikama“ sada srećemo u „celebrity rubrikama“, u prvim redovima društvenih događanja, u društvu političara. Smeta ih već i najblaži pridjev „kontroverzan“, pa poduzetnik postaje nervozan i najradije bi vam pokazao svoje pravo lice. Ali ne, oni su sad uglašeni, prvo će poslati „poruku“ preko kolega.

I tu je kvaka 22. Nekim smo odvjetnicima zbog njihovih klijenata spremni prišiti epitet „đavolji“. Imamo li snage priznati sebi i društvu da ima i „đavoljih novinara“? Znamo ih ali smo i mi svih ovih godina šutjeli o onima koji su prešli granicu koja je svugdje u svijetu omeđena pravilima profesije, profesionalne i ljudske etike.

Neću vam ni ja otkriti imena. Prepoznat će se oni koji su slali poruke da će ti njihovi dečki polomiti ruke i noge, oni koji su se i osobno uključivali u potragu za batinašima, te nazdravljali kad se nešto takvo i dogodi. I to je slika hrvatskog novinarstva bez koje ova tema o novinarima na meti kriminala ne bi bila cjelovita.

Dodatak

Sviraču narodnjaka s Mirogoja sud odsvirao zastaru

Za nedavnog studijskog boravka u SAD-u, u organizaciji Međunarodnog centra za novinare, s obzirom na to da je moja biografija kao i biografije svih sudionika bila poslana svim institucijama i redakcijama koje smo bili posjetili, činjenica da sam bio brutalno pretučen kod njih je izazvala veliko zanimanje i ogorčenje.

Na upit što bi se dogodilo kad bi netko u SAD-u premlatio novinara zbog objavljenog teksta, kolege u „Rocky Mountain Newsu“ u Denveru rekli su kako bi vjerojatno

počinitelji dobili kaznu od minimalno 20 godina zatvora, ovisno o težini ozljeda, a naručitelj vjerojatno i dvostruko višu a možda i doživotnu.

A kako se hrvatski sudovi odnose prema prijetnjama novinarima?

Nakon gotovo šest godina nedavno je okončan postupak protiv Miljenka Žaje Krojfa zbog prijetnje kolegici Renati Ivanović.

„Osnivam sastav koji će ti svirati narodnjake na Mirogoju“, bila je poruka koju joj je uputio 9. rujna 2002. godine oko 22 sata zbog tekstova o tzv. zločinačkoj organizaciji u „Globusu“. Nakon niza odgoda, premještanja postupka, M. Žaja je 10. travnja ove godine nepravomoćno osuđen na šest mjeseci zatvora, uz rok kušnje na godinu dana. M. Žaja, kao nezaposlen i bez imovine, oslobođen je plaćanja sudskih troškova koje ćemo platiti mi porezni obveznici.

Na tu se presudu odvjetnik M. Žaje žalio i bio je u pravu. Naime, prvostupanjski je sud Žaju osudio zbog prijetnje prema odgovornoj osobi u svezi s njezinim radom.

A Renata Ivanović, prema mišljenju drugostupanjskog vijeća Županijskog suda u Sisku, u zakonskom smislu to nije. Jer, kažu suci, odgovorna osoba u smislu odredaba članka 89, stavka 7. Kaznenog zakona je ona osoba kojoj je povjeren određeni djelokrug poslova iz područja djelovanja pravne osobe, državnog tijela i tijela lokalne samouprave i uprave.

Pa, kažu suci, ugovor o radu nije akt kojim se neko postavlja na neku dužnost s posebnim obvezama i odgovornostima, to bi eventualno mogao biti glavni urednik. No, to ionako nije bitno. Jer, za prijetnju je ionako 9. rujna 2006. godine nastupila apsolutna zastara. I optužba je ionako odbijena, državni odvjetnik se uzalud žalio.

Za zastaru, za suđenje koje se razvuklo na gotovo punih šest godina odgovoran nije nitko.